

รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการ สภาพเมืองบนฐานประชาธิปไตยชุมชน ศึกษากรณีการจัดตั้งสภาพเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา¹

Model and Guideline for Management of Civic Council
Based on Democratic Community :
A Case Study of Khuanroo Civic Council

อัศวศิริ ลาปีอี (Aussiri Lapi-e)²

ภาณุ ธรรมสุวรรณ (Phanu Thamsuwan)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลาและศึกษาปัจจัยหนุนเสริมที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา รวมทั้งศึกษากลไกการนำประชาธิปไตยระดับชุมชนไปพัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาพเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา โดยเลือกใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ซึ่งมุ่งเน้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย ตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนของสภาองค์กรชุมชนและตัวแทนหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น รวม 27 คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทเพื่อตกผลึกข้อมูลสำคัญ ในขณะที่วิธีวิจัยเชิงปริมาณจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่กรณีศึกษา

¹บทความนี้เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเภททุนวิจัยตามยุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2559

²อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : sirin.a@hotmail.com

³รองศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : Panu_49@hotmail.com

โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ซึ่งจะนำข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ได้จากการสำรวจมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เชิงสถิติเพื่อเสริมผลการวิจัยเชิงคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู มีรูปแบบการดำเนินงานด้วยกรอบการจัดการตนเอง 8 ระบบ 30 แห่งเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสภาพลเมืองตำบลควนรูที่เชื่อมร้อยกับการก่อรูปของการเมืองสมานฉันท์ในพื้นที่ โดยกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาสภาพลเมืองตำบลควนรูได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนได้จากความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการรับรู้ในบริบททางการเมืองของกลุ่ม/องค์กรในตำบลควนรู อำเภอรัษฎา จังหวัดสงขลา ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และสอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นในการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาพลเมืองตำบลควนรูสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจปกครองดูแลตนเองผ่านช่องทางที่กำหนดได้ อันเป็นผลจากการฝึกฝนให้มีการเรียนรู้และสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับฐานรากอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งมีแนวทางพัฒนากลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรูภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่ประกอบด้วยท้องถิ่น ท้องที่และสภาองค์กรชุมชนอย่างมีคุณภาพ ภายใต้หลักสำคัญของการยกระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในพื้นที่ให้เป็นกำลังสำคัญของสังคมด้วยอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : สภาพลเมืองตำบลควนรู, ประชาธิปไตยชุมชน

Abstract

This research aimed to study model and guideline for management of civic council in terms of area based on Khuanroo council, Rattaphum district, Songkhla province and study synergistic effect to successful of Khuanroo civic council and apply community democratic to development potentiality of

Khuanroo civic council. The research was mixed-methodology consists of qualitative research bases on documents, in-depth interview key informants for sample consisted 27 members of local government, members of community organization councils and sub-district and village headman and the qualitative data were analyzed by content analysis technique. The quantitative research were collected by questionnaire for sample consisted 375 of peoples in area base of case study. The data were analyzed by using statistical techniques such as mean and standard deviation. Also, collecting quantitative data has been applied for supplement the qualitative analysis.

The result found that the management of civic council in terms of area based on Khuanroo has operated by self-organization on 8 system and 30 learning center of Khuanroo civic council network that relation with political solidarity and driven of Khuanroo civic council network that relations with local political solidarity. The driven of Khuanroo civic council development has been accepted by people in the area that reflected from opinions of people who perceive political context in Khuanroo civic council, Rattaphum district, Songkhla province the overall was high level (4.23). In addition, the opinions of importance and necessary for management of civic council in terms of area base on Khuanroo civic council also was high level (4.06). Therefore, the development of potentially of Khuanroo civic council conform to self-government democratic concept cause by cultivation for learning and being democratic citizenship from foundation level strongly. Besides, there was a mechanism to improve management efficiency of local government, provincial government and community organization councils to improve being citizenship with democracy ideology.

Keywords : Khuanroo Civic Council, Democratic Community

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนเพื่อร่วมกันในการปกครองตนเองหรือเป็นการปกครองโดยประชาชน ซึ่งหมายถึงประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีพออย่างอิสระในประเทศของตน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของ “ประชาธิปไตย” ดังนั้น “ประชาชน” หรือ “คน” ในระบอบประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญเนื่องจากคนมีความหลากหลายภายใต้หลักสิทธิ เสรีภาพและเสมอภาค ดังนั้นการบริหารจัดการประเทศให้ดำเนินไปตามหลักประชาธิปไตยอย่างราบรื่นไม่ใช่แค่มีเพียงรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น ประชาชนต้องมีความเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือเป็นสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิ เสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่างจึงจะทำให้ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จได้ (โชคชัย ลิ้มประดิษฐ์, 2552 : 23)

ทั้งนี้แนวทางที่จะทำให้ประสบความสำเร็จภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น จำต้องนำหลักการพื้นฐานที่สำคัญมาประกอบสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับระบบและสถาบันในโครงสร้างทางการเมืองให้มีความเหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะแนวคิดการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 รวมทั้งฉบับปี พ.ศ. 2560 ด้วยโดยมีหลักการที่สำคัญคือ รัฐต้องกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตัดสินใจในกิจการในท้องถิ่นได้เองโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และยังกำหนดในรายละเอียดว่า รัฐต้องให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำกับนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง เท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศโดยส่วนรวม (สวิง ตันอุดและคณะ, 2556 : 47)

อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) รูปแบบหนึ่งที่มีขั้นตอนซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนหลากหลาย ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจที่ผ่านมาถือได้ว่าเป็นเพียงขั้นตอน

หนึ่งของการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป้าหมายสูงสุดแห่งการกระจายอำนาจก็คือการทำให้อำนาจที่แท้จริงเป็นของประชาชน ซึ่งนับเป็นต้นตอของปัญหาที่ไม่สามารถทำให้เกิดการแก้ไขปัญหได้ทั้งระดับนโยบายและชุมชนคือเรื่องการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันการกระจายอำนาจที่ผ่านมากลับต้องเผชิญกับอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ในชุมชนท้องถิ่นเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การแตกตัวทางสังคม” (Social Differentiation) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม ถึงแม้สถานการณ์ดังกล่าวจะไม่ได้เกิดขึ้นในทุกๆท้องถิ่น แต่ก็สามารถพบเห็นสถานการณ์ในลักษณะนี้ได้โดยทั่วไป (ชัยณรงค์ เครือนวนและสิดางค์ เจริญวงศ์, 2556 : 15) ซึ่งวิธีที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหที่หลากหลายของชุมชนดังกล่าวนั้น จำต้องมีการปรับชุดความคิดนโยบายสาธารณะและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาสังคมในชุมชนของตนเอง พร้อมๆกับการพัฒนาความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการบูรณาการปัญหาหลากหลายรูปแบบในลักษณะของการจัดตั้งสมาคม เครือข่าย มูลนิธิและโดยเฉพาะ “สภาพลเมือง” เป็นอาทิ ซึ่งแม้ว่ากระแสดความคิดของสภาพลเมืองได้ถูกแบ่งออกเป็นสองกระแสใหญ่ที่มีความแตกต่างขัดแย้งกันระหว่างกระแสความคิดสภาพลเมืองแบบนักวิชาการกับกระแสความคิดสภาพลเมืองแบบชาวบ้าน แต่อย่างไรก็ตามตัวอย่างของสภาพลเมืองที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งจากสองกระแสดังกล่าวข้างต้นก็คือสภาพลเมืองตำบลควนรู

สภาพลเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ถือเป็นตัวแบบในการศึกษาแนวทางบริหารจัดการในลักษณะของสภาพลเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 จากการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นครั้งใหม่ โดยใช้กระบวนการคัดสรรผู้นำผ่านวงพูดคุยแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือของคนในชุมชน โดยเมื่อได้ฉันทามติเป็นที่เห็นพ้องร่วมกัน จึงมีมติให้ผู้ที่ได้รับการเห็นชอบจากการหารือของภาคประชาชนเป็นผู้ลงสมัครเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่เพียงผู้เดียวโดยที่ไม่มีการแข่งขัน ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญด้วยทุนทางสังคมที่มีผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่มีแนวคิดการสร้างการเมืองเชิงสมานฉันท์ จนก่อเป็นพลังหนุนเสริมไปสู่การสร้างความร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมอย่างเป็นรูปธรรมเป็นต้นมา ประกอบกับกระแสการปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันส่งผลให้การดำเนิน

งานพัฒนาสภาประชาชนตำบลควนรู้ได้ยึดแนวทางการส่งเสริมให้มีพื้นที่ของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความเข้มแข็งมากขึ้น ด้วยการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองให้เกิดกับประชาชนอย่างกว้างขวางเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจการปกครอง คือ การสร้างองค์กรปกครองท้องถิ่นให้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริงนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องมีกระบวนการสร้างกลไกที่จะทำให้ประชาชนสามารถทำงานร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นได้อย่างผสมกลมกลืน ซึ่งภาพของความพยายามในการสร้างกลไกที่เป็นเสมือนสะพานในการเชื่อมร้อยระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรปกครองท้องถิ่นท่ามกลางสถานการณ์แห่งการแตกตัวและการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมนั้น คือ ภาพของข้อเสนอการจัดตั้ง “สภาพลเมืองตำบลควนรู้” ดังกล่าวจึงนำมาสู่ประเด็นคำถามอันเป็นโจทย์หลักของงานวิจัยคือรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู้มีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งอย่างไร ปัจจัยหนุนเสริมใดบ้างที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของสภาพลเมืองตำบลควนรู้ โดยสะท้อนให้เห็นถึงบริบทสำคัญ อันจะนำไปสู่การขยายองค์ความรู้ใหม่ในการอธิบายชุดกลไกของอุดมการณ์ทางการเมืองปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ต้องให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

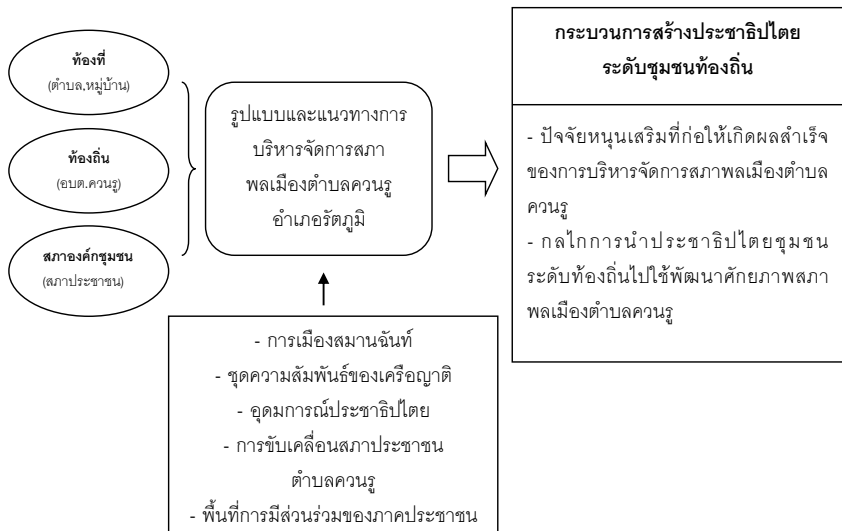
1. เพื่อศึกษาบริบท รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู้ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยหนุนเสริมที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ รวมทั้งการนำกลไกประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นไปใช้พัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาพลเมืองตำบลควนรู้ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

กรอบแนวความคิดการวิจัย

กลไกในการนำประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นไปใช้เสริมสร้างศักยภาพการทำงานของสภาพลเมืองผ่านหน่วยองค์กรปกครองท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชนและหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่ด้วยกระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาการรูปแบบสภาพลเมืองโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย จากฐานคิดในเบื้องต้นนั้น คณะผู้วิจัย

ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทบัญญัติที่ถูกระบุในกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยกลไกทางด้านอุดมการณ์ประชาธิปไตย กล่าวคือ ความเห็นร่วมกันขององค์กรทางปกครองทุกระดับในพื้นที่ที่ต้องการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนหรือใช้วิธีการขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นโดยอาศัยเครื่องมือที่หนุนเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยที่คาดว่าจะปรากฏพบในบริบทของสภาพแวดล้อมตำบลควนรูนั้น เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตระหนักว่าประชาธิปไตยเป็นของประชาชนและประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในทางการเมืองที่แท้จริง จึงมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนเองเต็มที่ ซึ่งนำไปสู่การสรุปกรอบแนวคิดเบื้องต้นของคณะวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากกรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าวคณะผู้วิจัยเห็นว่าประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นมากในบริบทของสภาพลเมืองตำบลควนรูนั้นเป็นผลสำคัญ

มาจากกลไกการดำเนินงานที่ผสานเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการก่อรูปของการเมืองสมานฉันท์ ซึ่งมีฐานคิดจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนของสภาพการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ในอีกมิติหนึ่ง คือ พื้นที่ทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและยอมรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนลักษณะเครือข่ายล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความคิดประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นขึ้นและเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการหรือกลไกที่เป็นปัจจัยหนุนเสริมที่ก่อให้เกิดการเมืองภาคพลเมืองด้วยรูปแบบประชาธิปไตยนั้น กล่าวได้ว่าการเชื่อมร้อยของเครือข่ายอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันของชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยระดับฐานรากผ่านรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลนครครั้งนี้

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยฯ ครั้งนี้ จะใช้การศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยมุ่งเน้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักเพื่อตกลึกองค์ความรู้ร่วมกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เข้าด้วยกันเพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งวิพากษ์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้การอธิบายปรากฏการณ์ให้มีความชัดเจนและตอบวัตถุประสงค์การวิจัยจากบริบทสำคัญของหน่วยวิเคราะห์ที่เป็นกรณีศึกษา ด้วยรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.1 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คณะผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมุ่งวิเคราะห์บริบทของสภาพเมืองตำบลนคร อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ผู้กระบวนการสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายราชการส่วนท้องถิ่น รวมทั้งฝ่ายสมาคมองค์กรชุมชน

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ส่วนทั้งในส่วนของการสำรวจองค์ความรู้จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของการลงพื้นที่ภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้เทคนิคการเก็บตัวอย่างในเชิงคุณภาพ คือ การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยพิจารณาจากลักษณะการก่อรูปของสภาพแวดล้อมจากฐานข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกระบวนการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Data Satiation) โดยคณะผู้วิจัยจัดกลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักรวมจำนวนทั้งสิ้น 27 คน ตามรายละเอียดของแต่ละภาคส่วนจากฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 คน จากฝ่ายสภาองค์กรชุมชนตำบล คنوانุ จำนวน 9 คน รวมทั้งฝ่ายท้องที่จากกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน จาก 9 หมู่บ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดวางสัดส่วนจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความสอดคล้องกันทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณของกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

1.3 การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อที่จะนำไปสู่การตีความ ซึ่งจะเป็นการทำความเข้าใจต่อบริบท ปรากฏการณ์ การดำรงอยู่และการเสริมพลังของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหารูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพเมืองที่เป็นกรณีศึกษาสู่ตัวแบบของสภาพเมืองตำบลคنوانุ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลาได้อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่การตรวจสอบข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบ Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและเพื่อแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2547 : 129-130) ได้แก่ การตรวจสอบตามเล้าด้านข้อมูล การตรวจสอบตามเล้าด้านทฤษฎี รวมทั้งการตรวจสอบตามเล้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

2. วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2.1 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) ในการวิจัยผู้วิจัยจะใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 125) ซึ่งจะใช้ค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม (Sampling Error) อยู่ที่ 0.05 เป็นแนวทางในการคำนวณขนาดตัวอย่างประชาชนในพื้นที่ตำบลคنوانุ

อำเภอรัตนภูมิ ทั้ง 9 หมู่บ้าน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 375 คน

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ในลักษณะเรียงลำดับความสำคัญ (Ranking) จากอันดับ 1 ถึง 5 โดยสร้างจากองค์ความรู้รอบยอบนฐานของการรับรู้และทัศนคติ รวมทั้งความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อมตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ซึ่งจะสะท้อนถึงแนวทางการเสริมสร้างอำนาจด้วยกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสถิติที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นสถิติที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในแต่ละส่วนภายใต้กรอบการดำเนินการครั้งนี้อยู่บนฐานคิดของการตกลึกองค์ความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งการนำเสนอผลการวิจัยที่แบ่งเป็น 2 ตอนตามเนื้อหาและข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. บริบท รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

บริบทของการก่อรูปสภาพแวดล้อมตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา อันเนื่องมาจากความแตกแยกของคนควนรูเป็นผลมาจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2543 มีการเลือกตั้งกำนัน มีการแข่งขันกันอย่างจริงจังเอาจริงเอาจัง ผู้สมัครต่างยึดมั่นในศักดิ์ศรี แพ้ไม่ได้ ต่างต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาคะแนนเสียงสนับสนุนตนเอง ทั้งที่ต่างฝ่ายก็เป็นเครือญาติกัน ผลจากการเลือกตั้งดังกล่าวได้สร้างความขัดแย้งและสร้างความร้าวฉานในหมู่เครือญาติให้เด่นชัดขึ้น ชาวบ้านเริ่มเบื่อหน่ายต่อระบบการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น มีการจับกลุ่มกันวิพากษ์ และวิเคราะห์ถึงผลที่เกิดขึ้น อันไม่เป็นผลดีต่อชุมชน นับเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมา ซึ่งจุดเปลี่ยนสำคัญดังกล่าวของการบริหารจัดการตำบลควนรูได้เกิดการปรับระบบ

ความคิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 หลังจากการสังสมความรู้ เรียนรู้ จนก้าวสู่การมีกระบวนการชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ กลไกสำคัญคือ การที่มีผู้นำที่ดีใจกว้าง มีการเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้เข้ามาร่วมไม่ร่วมมือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งนี้เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ชุมชนควรรู้ใช้กระบวนการคัดสรรผู้นำทางการ โดยผ่านวงคุยแลกเปลี่ยนของชุมชน “จุดเปลี่ยนครั้งนี้ก็ด้วยทุนทางสังคมของชุมชน ที่มีผู้นำชุมชน ครูและ ชาวบ้านที่มีจิตสำนึกสาธารณะรักถิ่นฐานไม่อยากเห็นความร้าวฉานในชุมชนเกิดขึ้นจนก่อนเป็นพลังหนุนไปสู่การสร้างความร่วมมือกันของประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม” (สมนึก หนูเงิน (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัครศิริ ลาป้ออี และภาณุ ธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ตำบลควนรู อำเภอรัษฎา จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2559)

การก่อรูปของชุดปรากฏการณ์ “การเมืองสมานฉันท์” ที่พยายามลดข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ. 2544 และด้วยสาระสำคัญของการพัฒนาระดับการใช้อำนาจปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยจากทุนเดิมคือ “สภาประชาชนตำบลควนรู” ตามพ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 จากการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนและสภาองค์กรชุมชน จึงทำหน้าที่เสมือน “สภาประชาชน” มีเวทีพูดคุยปรึกษาหารือ เรียนรู้ร่วมกันของผู้นำกลุ่ม องค์กร โดยศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนและสภาองค์กรชุมชน ร่วมกันวางกติกา ข้อตกลงในการดำเนินการของสภาประชาชน โดยใช้ประกาศกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2551 ว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน และพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเข้มแข็งโดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการการบำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่รวมถึงทำหน้าที่เป็นแกนกลางเชื่อมโยงด้วยการจัดระบบการบริหารจัดการศูนย์ มีการคัดเลือกคณะทำงานและการประชุมร่วมกันของทุกภาคส่วนทุกวันที่ 20 ของเดือน ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีกลุ่ม/องค์กรชุมชน/เครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลและเป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนรวม 13 เครือข่าย 101 กลุ่ม/องค์กรมีการประสานการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ภายใต้ 8 ระบบเป็นฐานสร้างงานพัฒนาชุมชนเข้มแข็งร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่และสภาประชาชนส่วนอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกงานด้วยฐานการพัฒนาที่สำคัญด้วยรูปแบบและกระบวนการดำเนิน

งานเครือข่ายจัดตั้งสภาพลเมืองควนรู เป็น “สภาพลเมืองตำบลควนรู” เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 อย่างเป็นทางการ ด้วยกระบวนการเชื่อมร้อยของหน่วยงาน/องค์กรที่นำไปสู่การประกอบสร้างของภาคีเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันในพื้นที่ตำบลควนรู “ทั้งในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ความร่วมมือของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จากหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสภาองค์กรชุมชนที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” (ถัน จุลนวล (ผู้ให้สัมภาษณ์), อัครศิริ ลาปี่ และภาณุธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์), ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559) ผ่านรูปแบบการประกอบสร้างของภาคีเครือข่าย 3 ฝ่าย ซึ่งสะท้อนบริบทและเงื่อนไขการก่อรูปของภาคีเครือข่ายที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ในฐานะกลไกขับเคลื่อนผ่านตัวแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจากกฎหมายที่สำคัญคือบทบัญญัติจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นฐาน รวมทั้งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และกฎหมายที่ให้อำนาจไว้

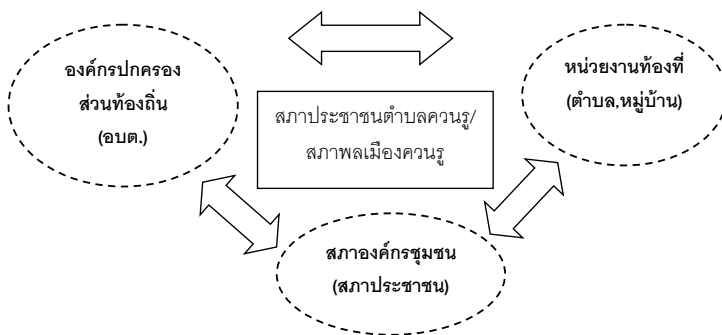
2. หน่วยราชการระดับท้องที่ อันประกอบด้วยเครือข่ายระดับตำบลละหมู่บ้าน ผ่านตัวแบบการประสานเชื่อมร้อยเครือข่ายของกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน ที่อาศัยกรอบการดำเนินการภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจดำเนินการคือพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

3. สภาองค์กรชุมชน มีรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนที่ชัดเจนและสะท้อนบริบทสำคัญของการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์สำคัญของบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ด้วย

ทั้งนี้ยังสำคัญที่กำหนดรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู พบว่าภายใต้การดำเนินงานด้วยแนวคิดการจัดการตนเอง 8 ระบบ 30 แหล่งเรียนรู้ของเครือข่ายสภาพลเมืองตำบลควนรู ประกอบด้วย ระบบที่ 1. ระบบบริหารจัดการตำบล ถือเป็นระบบหลัก หรือ “เป็นหัวใจ” ในการบริหารจัดการ ซึ่งในระบบที่ 1 จะบูรณาการเชื่อมโยงสู่การหนุนเสริมไปยังอีก 7 ระบบ ให้มีแนวทางการขับเคลื่อนไปด้วยกันทั้งระบบ ระบบที่ 2. ระบบการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน เป็น

ระบบพัฒนาที่ดำเนินการที่ดำเนินการให้การเรียนรู้พัฒนาต่อเนื่องเพื่อเป้าหมายการดำเนินการให้เป็นตำบลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบที่ 3. ระบบความมั่นคงทางอาหารและสัมมาชีพ เป็นระบบที่มีกลุ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการดำรงชีพของคนในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิต ระบบที่ 4. ระบบการบริหารจัดการทุน เป็นระบบที่ส่งเสริมให้มีการพึ่งตนเองและบริหารจัดการทุนในชุมชนเพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาการผลิตโดยอาศัยทุนเป็นองค์ประกอบ ระบบที่ 5. ระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบที่ส่งเสริมการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายและการบริหารชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ระบบที่ 6. ระบบสวัสดิการชุมชน เป็นระบบที่มุ่งหวังให้คนในชุมชนมีความมั่นคงในชีวิตปัจจุบันและอนาคต โดยการไม่ประมาทและอาศัยการรวมพลังเอื้ออาทรต่อกัน ระบบที่ 7. ระบบการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนและสตรี เป็นระบบที่มุ่งหวังต่อการสร้างความมั่นคงของการเป็นมนุษย์อย่างมีระบบและมีศักดิ์ศรี อย่างยั่งยืน และระบบที่ 8. ระบบสุขภาพชุมชน เป็นระบบที่มุ่งประเมินผลการเป็นตำบลสุขภาพะโดยเริ่มตั้งแต่ สุขภาพกาย สุขภาพใจสู่กระบวนการสร้างสุขภาพลัทธิชุมชนร่วมกัน

ด้วยกระบวนการเชื่อมโยงของหน่วยงาน/องค์กรภาคีเครือข่ายที่นำไปสู่การประกอบสร้างรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรูเชิงพื้นที่ทั้งในส่วนของการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความร่วมมือของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการขับเคลื่อนจากสภาองค์กรชุมชนที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดพื้นที่ของภาคประชาชนด้วยโครงสร้าง ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการประกอบสร้างภาคีเครือข่าย
ของการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรู

2. ปัจจัยหนุนเสริมที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ รวมทั้งการนำกลไกประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นไปใช้พัฒนาศักยภาพการทำงานของสภาพลเมืองตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลกำหนดกระบวนการสร้างและขับเคลื่อนสภาพลเมืองตำบลควนรู พบว่าการก่อรูปของการเมืองสมานฉันท์ในพื้นที่ ซึ่งมีฐานคิดจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนและยกระดับสภาประชาชนตำบลควนรูอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมในบริบทของเครือญาติ การขับเคลื่อนอุดมการณ์ประชาธิปไตยรวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมือง ล้วนเป็นปัจจัยหนุนเสริมสู่การสร้างความสำเร็จของสภาพลเมือง ในขณะเดียวกันการเชื่อมโยงของปัจจัยดังกล่าวสะท้อนความสำเร็จในการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านรูปแบบการบริหารจัดการด้วยกลไกของสภาพลเมืองนั้นเป็นผลมาจากเงื่อนไขสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้นำของสภาพลเมืองควนรู ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงฝ่ายสภาและฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะผู้นำการกระจายอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้ผู้นำสภาองค์กรชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในหนุนเสริมศักยภาพและการจัดการความรู้ประชาธิปไตยชุมชน รวมทั้งทำหน้าที่เป็นเสมือน “กาวใจ” ในการช่วยประสานงานและสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน เช่นเดียวกับการวิจัยของสุรสิทธิ์ วชิรขจร (2559 : 55) พบว่าการดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนต้องมีแกนนำที่มีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำ เพื่อนำพาชุมชนไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ดีขึ้นและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาที่หลากหลาย

2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมของภาคประชาชน หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ตำบลควนรู ประกอบไปด้วย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสงขลา, สถาบันการจัดการสังคม, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เป็นต้น

3. กระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผนโดยผ่านเวทีชุมชน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนของคนในชุมชนด้วยกัน หลังจากที่โครงการเป็นที่ยอมรับของชุมชนแล้วชาวบ้านก็จะร่วมกันทำกิจกรรม โดยมีการประชุมกันทุกเดือน

เพื่อติดตามผลการดำเนินงานและเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมก็จะมีการประชุมเพื่อช่วยกัน ประเมินผลความสำเร็จของโครงการ

ในส่วนของบทบาทหน้าที่ของสภาพลเมืองตำบลควบคู่กับการสร้างเสริม ประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นผ่านรูปแบบประชาธิปไตยแบบปกครองตนเองที่เกิดขึ้น ในตำบลควบคู่นั้น เป็นความพยายามที่จะทำให้รูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ผ่านการเลือกตั้งเป็นเพียงกระบวนการหนึ่งของการพยายามสร้างประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์ไม่ใช้การทำให้ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งเป็นเป้าหมายของประชาธิปไตย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งกระบวนการประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ภายใต้านิยามของมุมมอง ของการจัดสภาพลเมืองตำบลควบคู่นั้น ก็คือกระบวนการในการเป็นประชาธิปไตย จะต้องเป็นการผสมผสานระหว่างการใช้ระบบเสียงข้างมากและการมีส่วนร่วมรวมทั้ง มีพื้นที่แสดงความคิดเห็น (ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงเชิงรูปธรรม) ของผู้มีส่วนได้ส่วน เสียกลุ่มต่าง ๆ ในตำบล ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของรณีย์ เกตุวงศา (2558 : 9-28) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดการก่อรูปของสภาพลเมือง/สมัชชาพลเมืองว่ามีพื้นฐาน มาจากแนวคิดประชาธิปไตยทางตรงที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและความเป็นไปของสังคมการเมืองของตนเองและเมื่อพิจารณากระบวนการ ขับเคลื่อนประชาธิปไตยในตำบลควบคู่นั้นผ่านสภาพลเมืองนั้นเป็นกลไกการทำงานใน ลักษณะที่คณะผู้วิจัยสรุปว่า รูปแบบและการบริหารจัดการของสภาพลเมืองตำบล ควบคู่ สอดคล้องกับประชาธิปไตยลักษณะปกครองตนเอง (Self-Government) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งจากชุดอุดมการณ์ทางการเมือง แบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญด้วยการบูรณาการพื้นที่ทางการเมืองร่วมกับการ เน้นกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนระดับท้องถิ่นด้วยชุดความคิดของ “การ ลองผิดลองถูก” หรือ “Trial and Error” ซึ่งแตกต่างจากประชาธิปไตยแบบกระแส หลักภายใต้ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบตะวันตกที่เน้นการคำนึงเฉพาะ กระบวนการที่อิงอยู่บนฐานคิดของการใช้เสียงส่วนใหญ่กำหนดชุดความคิดหลัก แต่ กรณียของสภาพลเมืองตำบลควบคู่นั้น อยู่บนฐานคิดที่เกิดขึ้นกลับมีลักษณะเรียนรู้ กระบวนการทำงานโดยวิธี “การแสวงหาวิสัยทัศน์ร่วมกันหลังจากนั้นทุกฝ่ายก็จะ แสวงหาและเดินตามหนทางต่าง ๆ ที่วางไว้เพื่อนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์เหล่านั้น” (ศักดิ์ชัย พูลผล (ผู้ให้สัมภาษณ์), อัศวศิริ ลาปี่อี และภาณุ ธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์), ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควบคู่นั้น ตำบลควบคู่นั้น อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา.

เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2559) กระทั่งสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนอีกทั้งยังนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลควนรูอยู่ภายใต้กรอบกลไกการดำเนินงานและแนวทางการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่น ผู้การสร้างรูปแบบสภาพเมืองของตำบลควนรู จะประกอบด้วย 2 แนวทางสำคัญ กล่าวคือ ทั้งที่เป็นแนวทางที่เป็นทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal) ผ่านกระบวนการเชิงระบบและการปรับกลไกความยืดหยุ่นเพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายทางการเมืองและเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพของภาคีเครือข่าย ดังนั้นการสร้างพื้นที่การเมืองในรูปแบบสภาพเมืองของตำบลควนรูจึงสัมพันธ์กับรูปแบบการดำเนินงานมีความยืดหยุ่นแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นระบบตามกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสะท้อนกลไกการดำเนินงานเชิงโครงสร้างแบบผสมผสานระหว่างลักษณะที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการโดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ ดังนี้

1. กระบวนการการขับเคลื่อนงานโดยผ่านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ใช้ความรู้และสร้างกรอบแนวคิด สะท้อนสภาพปัญหา ความต้องการของคนในชุมชนและทุนทางสังคม รวมทั้งการทำงานเป็นทีม

2. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาสังคม หน่วยงานท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้อง ร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นสู่สภาพเมืองระดับตำบล

3. พัฒนากลไกการทำงานภายในองค์กรเพื่อให้เกิดการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและมีความยืดหยุ่นและการเสริมสร้างความเป็นกันเองในเครือข่ายรวมทั้งการเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่ต่างก็มีการทำงานที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นด้วยบริบทพื้นฐานที่นำไปสู่การก่อรูปของสภาพเมืองตำบลควนรูนั้นสอดคล้องกับฐานอำนาจของชุมชนท้องถิ่นผ่านกลไกการสร้างรูปแบบสภาพเมืองของตำบลควนรูด้วย 2 แนวทางสำคัญ จากเงื่อนไขในลักษณะของชุดความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบกับการหนุนเสริมด้วยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผ่านลักษณะความเป็นเครือญาติที่มีความยืดหยุ่นสูงและความเข้มแข็งขององค์กรเครือข่ายสำคัญอันประกอบด้วยหน่วยงานระดับท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสภาองค์กรชุมชน นอกจากนี้กระบวนการขับเคลื่อน

การดำเนินงานของสภาพลเมืองตำบลควนรูจะยึดกฎเกณฑ์สำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ระบุอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสภาพลเมืองตำบลควนรูในลักษณะอย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองในมิติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะบทบัญญัติจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราที่ 215 หมวดที่ 7 ซึ่งได้กำหนดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งหน่วยการเมืองการปกครองสู่ประชาชนด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นด้วยฐานคิดสมัชชาพลเมืองหรือสภาพลเมืองที่สัมพันธ์กับการกระจายอำนาจและการเสริมพลังให้ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยระดับฐานรากสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองด้วยการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งความสัมพันธ์ขององค์กรเครือข่ายอย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของ “สมัชชาพลเมือง” อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนมากขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครองตนเองรวมถึงกฎหมายเกี่ยวข้องต่าง ๆ ขณะเดียวกันการสถาปนาความเป็นพลเมืองในชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญาและปฏิรูปการเมืองอย่างยั่งยืนตามความแตกต่างภูมิสังคมผ่านเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่สู่การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันของภาคพลเมือง เพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการพัฒนาพื้นที่ รวมถึงยกระดับคุณภาพของคนภายในชุมชนและท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานที่มีอยู่ผ่านกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของภาคพลเมืองเองด้วยการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายอย่างมีศักยภาพ ทั้งนี้กระแสดความคิดการเมืองภาคพลเมืองถือเป็นความคิดที่มีพลวัตสูงโดยปรากฏในกระแสการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของสังคมคู่ขนานไปกับกระแสการปฏิรูปทางการเมืองในปัจจุบันที่ส่งผลให้ความเป็นพลเมืองสะท้อนถึงพลังที่จะเชื่อมโยงไปกับการดำเนินการดังกล่าว จึงพิจารณาจากบริบทสำคัญของการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาพลเมืองตำบลควนรู นั้นสามารถแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้ในบริบทของสภาพแวดล้อมตำบลควนรูของประชาชน

(n=375)

ประเด็นการรับรู้ในบริบทของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1. การรู้จักกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู	4.24	0.88	มาก
2. ความเข้าใจในเจตนารมณ์ของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู	4.35	0.79	มาก
3. การเข้าร่วมกิจกรรมกับสภาพแวดล้อมตำบลควนรู	4.11	0.94	มาก
4. ความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู	4.24	0.88	มาก
รวม	4.23	0.87	มาก

จากตารางที่ 1 ข้างต้นพบว่า การรับรู้ในบริบทของสภาพแวดล้อมตำบลควนรูของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$, s.d. = 0.87) โดยการรับรู้เกี่ยวกับความเข้าใจในเจตนารมณ์ของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$, s.d. = 0.79) รองลงมาคือ การรู้จักกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู และความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, s.d. = 0.88) ในขณะที่การเข้าร่วมกิจกรรมกับสภาพแวดล้อมตำบลควนรู มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ที่ระดับ ($\bar{x} = 4.11$, s.d. = 0.94) ตามลำดับ นอกจากนี้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นของการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมตำบลควนรู ที่สะท้อนให้เห็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการอำนาจทางการเมืองด้วยรูปแบบสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นของสภาพแวดล้อมตำบลควนรู รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นต่อสภาพเมืองตำบลควนรู

(n=375)

ความสำคัญและความจำเป็นต่อการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลควนรู	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1. สภาพเมืองเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลควนรู	4.34	0.91	มาก
2. สภาพเมืองเป็นศูนย์กลางที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมจากประชาชนในตำบลควนรู	4.12	0.92	มาก
3. สภาพเมืองเป็นแนวทางหนึ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตำบลควนรู	3.96	0.76	มาก
4. สภาพเมืองเป็นหน่วยบูรณาการใช้ประโยชน์เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานอื่น	4.03	1.03	มาก
5. สภาพเมืองเป็นเสมือนเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ และสมาชิก ในตำบล	3.98	1.05	มาก
6. สภาพเมืองเป็นเสมือนเวทีในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบลของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	4.08	0.95	มาก
7. เป็นเสมือนองค์กรที่ส่งต่อปัญหาและความต้องการที่เกิณกำลังของตำบล จะแก้ไขได้ไปให้หน่วยงานที่มีศักยภาพเพื่อแก้ไขปัญหา	4.24	1.03	มาก
8. การเกิดขึ้นของสภาพเมืองทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น	3.99	1.01	มาก
9. สภาพเมืองเสมือนเวทีในการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนภายใต้แนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย	4.07	0.79	มาก
10. สภาพเมืองเป็นเสมือนองค์กรที่พยายามสร้างหลักประกันและความมั่นคงในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและมิติอื่น ๆ	3.87	0.77	มาก
รวม	4.06	0.92	มาก

จากตารางที่ 2 ข้างต้นพบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นต่อการบริหารจัดการสภาพเมืองตำบลควนรู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$, s.d. = 0.92) โดยประเด็นความคิดเห็นของประชาชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อที่ 1 สะท้อนว่าสภาพเมืองตำบลควนรูเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลควนรู มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$, s.d. = 0.91) ในขณะที่ประเด็นความคิดเห็น

เกี่ยวกับสภาพการเมืองในฐานะองค์กรที่พยายามสร้างหลักประกันและความมั่นคงใน
มิติเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและมิติอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{x} = 3.87$, s.d. = 0.77) ด้วยเช่นเดียวกัน

โดยสรุปแล้วเมื่อพิจารณากลไกในการนำประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นไป
เสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการสภาพการเมืองตำบลควบคู่จากข้อค้นพบข้างต้น
ผลานกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ในบริบทของสภาพการเมืองตำบลควบคู่ของ
ประชาชนรวมทั้งความคิดเห็นที่มีต่อความสำคัญและความจำเป็นของสภาพการเมือง
ตำบลควบคู่ พบว่าสภาพการเมืองตำบลควบคู่มีกลไกในการฝึกฝนการเรียนรู้และสร้าง
พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยระดับฐานราก ถือเป็นชุดความคิดสำคัญในการ
ประกอบสร้างอำนาจของประชาชนด้วยบริบทของประชาธิปไตยแบบปกครอง
ตนเองที่สะท้อนปรากฏการณ์การดำเนินงานผ่านแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและกลไก
การบริหารจัดการของเครือข่ายสภาพเมือง อันนำไปสู่การกำหนดกระบวนการ
ดำเนินการในรูปแบบสภาพเมืองควบคู่ที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าสภาพเมือง มีสถานะ
และบทบาทที่สำคัญต่อการนำประชาธิปไตยไปเสริมสร้างศักยภาพการบริหาร
จัดการสภาพเมือง ผ่านแนวทางการยกระดับพื้นที่ทางการเมืองให้เป็นเสมือนเวที
สาธารณะ (Civic Forum) ระดับตำบลและในบริบทของการเป็นเวทีในการเสริมสร้าง
พลังอำนาจ (Empowerment) ผ่านการทำงานระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่
ด้วยชุดของเครื่องมือที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของรัฐ ซึ่งข้อ
ค้นพบที่สำคัญดังกล่าวเป็นเสมือนกลไกที่ผลักดันให้เกิดการสถาปนาอำนาจ
ประชาธิปไตยแบบปกครองตนเองระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกัน
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลควบคู่ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลานั้น ได้สะท้อน
ถึงมิติของการเกี่ยวเนื่องจากความพยายามสร้างประชาธิปไตยระดับชุมชน ด้วย
กระบวนการที่ชุมชนท้องถิ่นลุกขึ้นมาจัดการชุมชนด้วยตนเองจึงเป็นกลไกสำคัญที่
ฝึกฝนการเรียนรู้และสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งคำว่าพลเมืองในที่นี้จะ
สอดคล้องกับข้อสรุปจากการศึกษาของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2553 : 25) ที่สะท้อน
การเปลี่ยนสภาพจากการที่ชาวบ้านในชุมชนชนบทที่ถูกมองในลักษณะการขาด
ความกระตือรือร้น (Passive) ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มชายขอบของอำนาจและ
วัฒนธรรมทางการเมืองและเป็นคนชายขอบของทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ให้กลายเป็น
บุคคลที่ตื่นรู้และอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการ

กำหนดชีวิตของตนเองทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นข้อสรุปอันเกิดจากการก่อรูปของสภาพการเมืองตำบลควนรูในครั้งนี้สามารถอนุมานได้ว่าจะเป็นฐานรากสำคัญของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen) ตามครรลองประชาธิปไตยที่เชื่อมร้อยกับการสถาปนาอำนาจของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้บทบาทในการฝึกฝนและสร้างความเป็นพลเมืองของตัวแบบประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในตำบลควนรูนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นผลพวงจากความพยายามที่ผู้คนในชุมชนปรับและเปลี่ยนความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชนใหม่ ด้วยของการปรับความคิดทางการเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้คนในชุมชน การปรับองค์กรทางการเมือง (ภายในชุมชน) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ รวมถึงการปรับการทำงานของภาคประชาชนเข้าสู่กลไกประชาสังคมที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้การทำงานของภาคประชาชนได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายในสังคมผ่านการจัดตั้งสภาพการเมืองตำบลควนรู ด้วยกระบวนการปรับและเปลี่ยนดังกล่าวข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ที่จะเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตและวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยตัวชุมชนเอง หรือกล่าวในเชิงอุดมการณ์ว่าการที่ผู้คนในชุมชนชนบทเผชิญกับสภาพปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกทางการเมืองและตื่นรู้ในทางการเมืองนำไปสู่การแสวงหาโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยพื้นฐานอำนาจการปกครองตนเอง รวมทั้งการตระหนักรู้ในสิทธิ บทบาทและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่สำคัญของสังคมในระดับต่าง ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การปรับรูปแบบความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น จากภาคีเครือข่ายลักษณะ 3 ขา อันประกอบด้วย ท้องถิ่น ท้องที่และสภาองค์กรชุมชน ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นโดยเปิดพื้นที่ให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่มีส่วนร่วมช่วยให้ความปรึกษาทางเทคนิคหรือวิชาการ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในฐานะของหน่วยสนับสนุนงบประมาณ ในกระบวนการดำเนินงานลักษณะภาคีเครือข่าย 5 ฝ่าย ทำให้มีความเป็นไปได้สูงใน

การยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การขยายช่องทางรวมทั้งพื้นที่ที่จะนำไปสู่กระบวนการสร้างการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันอย่างหลากหลายของภาคีเครือข่ายในบริบทของสภาพแวดล้อมจะทำให้สามารถสร้างพื้นที่ในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความชัดเจนและบูรณาการบทบาทหน้าที่ของภาคส่วนต่างๆ อย่างสมดุลอันจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีทิศทางร่วม (Collective Concern) ได้อย่างชัดเจน

3. ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชนด้วยการกระตุ้นเตือนให้ตระหนักในสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพที่พึงมีเพื่อยกระดับความเป็นพลเมืองที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง พร้อมทั้งสร้างทัศนคติว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีใช้อำนาจของรัฐ แต่เป็นองค์กรของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนด้วยรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเภททุนวิจัยตามยุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559 รวมทั้งการอนุเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญยิ่งจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรเครือข่ายและหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะพลเมืองตำบลควนรูทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ชัยณรงค์ เครือนวน และสิตางค์ เจริญวงศ์. (2556). **การสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว :ฐานการพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นจากภาคประชาชน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

โชคชัย ลัมประดิษฐ์. (2552). **อภิวัดน์ท้องถิ่น :สำรวจทฤษฎีการเมืองเพื่อสร้างท้องถิ่นให้เป็นฐานใหม่ของประชาธิปไตย.** ในเอนก เหล่าธรรมทัศน์.

กรุงเทพฯ : ที คิว พี.

ธัญญ์ เกตวงกต. การเดินทางจากสถาบันนิยมเก่าไปสู่สถาบันนิยมใหม่.

รัฐสภาสาร. 63(7), 9-28.

สวิง ตันอุด และไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2556). **การศึกษารูปแบบสภาพการเมืองที่เหมาะสมสำหรับเชียงใหม่จัดการตนเอง.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2547). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2559). การประเมินการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน, **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.** 11(2), 31 – 58.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2553). **ประชาธิปไตยชุมชนรัฐศาสตร์สำหรับสภาองค์กรชุมชน.** กรุงเทพฯ :สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

Taro Yamane. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis.**

New York : Harper and Row Publications.

บุคลากรกรม

ถัน จุลนวล (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัคร์ศิริ ลาปี้อี และภาณุ ธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์). **ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา.** เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559.

ศักดิ์ชัย พูลผล (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัคร์ศิริ ลาปี้อีและภาณุ ธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์). **ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา.** เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2559.

สมนึก หนูเงิน (ผู้ให้สัมภาษณ์). อัคร์ศิริ ลาปี้อีและภาณุ ธรรมสุวรรณ (ผู้สัมภาษณ์). **ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ตำบลควนรู อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา.** เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2559.

